

Kertomus virkanatkasta Isonkyrön vanhaan kirkkoon 28.5.1973

Haluan ensin tuoda esille tietoja kirkon aikaisemmista korjauksista ja kunnosta. Nämä tiedot auttavat ymmärtämään kirkon ja etenkin maalausten kuntoa.

Maalaukset on maalattu vuonna 1560 al secco -tekniikkaa käyttäen rosoiselle, ohuelle noin 1 cm paksuiselle rappauskerrokselle. Maalaukset peitettiin kalkilla jo 1666, jonka jälkeen seinä on kalkittu ja rapattu useaan otteeseen.

Vuonna 1686 todettiin, että kirkko oli keväisin tulvaveden uhattessa suuressa vaarassa ellei sitä pian vahvistettaisi. Tämä tieto viittaa kirkon seinien liikkumiseen ja halkeiluun.

Vuonna 1707 ikkuna-aukot suurennettiin ja pohjoisseinän ikkuna avattiin. Tämä heikensi seinämuureja, sillä jo 1725 valitettiin kirkon seinien rakoilemista. Repeämiä korjattiin useaan otteeseen ja kirkon ulkoisia tukipilareita vahvistettiin. Silti todettiin 1750 kirkon tarkastuksessa, että molemmat päädyt olivat haljonneet pahasti ylhäältä alas ja länsipäädyn pelättiin jopa kaatuvan. Sekä pohjois- että eteläseinässäkin oli halkeamia ja asehuoneen seinät olivat kallellaan joka suuntaan.

1700-luvun lopulla ja 1800-l. alussa moitittiin usein kirkon huonoa kuntoa. Vuonna 1798 merkittiin pitäjänkokouksen pöytäkirjoihin, että päädyt olivat sortumaisillaan, länsipääty työntyi ulos vesikaton alta ja itäpääty oli kallistunut uhkaavasti sisään päin. Päädyt purettiin 1820, ohenemisrajaansa myöten hieman tasakerran yläpuolelta ja sijalle rakennettiin lautapäädyt, jotka maalattiin tiilen värisiksi.

Vuosina 1923-24 vahvistettiin kirkon runkomuuri joen puolelta betonialustalla. Samalla poistettiin kirkon pohjoiset tukipilarit. Perustuksen vahvistustöiden jälkeen vuosina 1926-27 päästiin maalausten kunnostamiseen. Tältä ajalta on maininta, että maalaukset olivat surkeassa kunnossa (neg. 695 vuodelta 1899), rappausmaalauksineen oli osittain varissut alas ja rappauksesta paljastuneita kivipintoja peitti vihreä home. Konservattori O. Niemi suoritti maalausten konservoinnin ja restauroinnin, joka käsitti maalausten kiinnittämisen, värien vahvistamisen sekä kuva-aiheiden täydentämistä.

Kirkon ja maalausten nykyinen tila ja vaurioita aiheuttavat tekijät. Suurin seinän liikkuminen on tapahtunut länsipäädyn oven oikealla puolella, johon vuosina 1923-24 valettu antura päättyy. Halkeaman leveys sisäpuolen laastipinnassa (neg 116623) on noin 10 millimetriä. Tämä liikkuminen on tapahtunut vuoden 1927 jälkeen, jolloin maalaukset kunnostettiin. Pohjoisseinässä liikkuminen on ollut pienempää, mutta tapahtunut useammassa kohdassa. Halkeilua on tapahtunut sakariston oven oikeassa reunassa ja alueella, jossa runkokuoneen seinä on rakennettu sakariston eteläisen tiiliseinän varaan, tukemalla sitä noin puolen metrin paksuisella luonnon kivisellä verhomaurauksella. Liikkumista on myös tapahtunut pohjoisseinään 1707 puhkaistun ikkunan kohdalla, koska muuri on heikoin tällä alueella (neg 116630). Muissa seinissä ei liikkumista näytä tapahtuneen näin huomattavissa määrin vuoden 1926-27 jälkeen. Seinien liikkumisen seurauksena seinä peittävä ohut laastikerros, jonka pintaan maalaukset on maalattu, on hyvin heikosti kiinni pohjassaan (neg 695 vuodelta 1899). Seinien liikkuminen, roudan, perustusten painumisen tai perustusten vahvistustyön takia voi aiheuttaa suurempiakin paikallisia vaurioita maalauksille, tämän vuoksi maalausten kuntoa tulee valvoa hyvin tarkasti perustustyön aikana ja myös jonkin aikaa sen jälkeen.

Viimeiset perustusten vahvistustyöt on tehty insinööritoimisto Maa ja Vesi Oy:n laatimien suunnitelmien mukaan, joista tässä lainaus "Mikäli perustuksia ei ole vahvistettu vuonna 1923 ja 1936 suoritettujen vahvistustöiden yhteydessä olisi perusmuurit syytä ulottaa kantavaan moreenikerrokseen näilläkin kohdilla asehuoneen pohjavahvistustyön yhteydessä. Mikäli näin ei menetellä tulee rakennuksessa esiintymään painumaeroja, ja näistä johtuvia vahinkoja. Vahvistustyön yhteydessä usein tapahtuvien painumien eliminoimiseksi on perustukset syytä esijännittää nostureilla ja kiilauksella ennenkuin ne valetaan kiinni vanhaan seinärakenteeseen. Betonissa voidaan käyttää myös paisunta-aineita. Vanhoja perustuksia vahvistettaessa pyrkii rakenteissa yleensä kaikesta huolimatta tapahtumaan vähäisiä painumia noin 1-2 vuoden kuluessa. Tämän vuoksi tulisi seinissä olevien halkeamien perusteellinen korjaus suorittaa vasta noin 2 vuoden kuluttua perustusten vahvistamisesta."

Tällä hetkellä perustusten vahvistus on runkokuoneen osalta suoritettu siten, että valettu betoniantura ulottuu seinän ulom-
maisena osan alle. Tämän vuoksi on suunnitelmissa seuraavana
vaiheena anturan valaminen myös muurin sisäpuolen alle, ettei
se jatkaisi painumista pehmeään maahan ja ettei routa sitä
liikuttaisi. Kun perustusten vahvistustyö sisämuurin osalta
tehdään on noudatettava erittäin suurta varovaisuutta ettei
maalauksille aiheutettaisi vaurioita. Insinööritoimisto Maa ja
Vesi Oy:n tutkimuskertomuksessa mainittu perustusten esijänni-
tys nostureilla ja kiilauksella saattaa olla vaarallista, jos
työn suorittajat eivät tunne vanhan muurirakenteen kestävyyskykyä.

Perustusten liikkumisen synnyttämän vaaran lisäksi aiheuttaa
kosteus seinämuurin alaosien laastipinnan rapautumista sekä
suolakristallien muodostumista rappauspintaan ja sen alle.
Kasvaessaan suolakristallit työntävät laastikerrosta irti
pohjastaan ja turmelevat laastikerroksen. Toinen kosteudesta
aiheutuva vaurio on vihreän homeen esiintyminen, josta on tieto
jo vuosilta 1926-27. Tällöin mainitaan homeen esiintyneen vain
rappauksesta paljastuneilla kivipinnoilla. Nyt homeetta esiintyy
myös parissa kohdassa pohjoisseinän kuva-alueilla. Näiden kosteu-
den aiheuttamien vaurioiden vähentämiseksi pitäisi sen lisäksi,
että 1972 tehty salaojitus ja sadevesiviemärinti parantavat
jo tilannetta, vielä alentaa maanpintaa ainakin kirkon pohjoispuo-
lella, sillä se on korkeammalla kuin nykyinen nostettu lattia.
Olisi hyvä jos maanpinta saataisiin laskettua alkuperäisen
lattian tasoon, jotta maassa oleva kosteus ei pääsisi nousemaan
seinämuuriin niin suuressa määrin kuin tällä hetkellä. Tämä
pintamaan poisto olisi omiaan palauttamaan myös sakariston ja
pohjoisseinän alkuperäiset suhteet, sillä pohjoisseinän juureen
on kasattu maata perustustöiden yhteydessä perustusten routimi-
den estämiseksi. Maanpinnan alentamisen jälkeen perustukset
voidaan suojata lämpöeristyksellä routimista vastaan, jos se
katsotaan tarpeelliseksi. Näiden ulkopuolen maantasaustöiden
yhteydessä täytyy 1923-24 valetun anturan maanpinnan yläpuolel-
le tällä hetkellä 20-30 cm näkyviin jäävät osat häiritsevinä
poistaa.

Muita seikkoja, joihin on myös syytä kiinnittää huomiota tehtä-
essä korjaustöitä, ovat: Runkokuoneen katon harja on auennut
parista kohtaa. Tämä voi johtua kahdesta seikasta, sivusei-
nien liikkumisesta ja kattotuolien peräänantamisesta.

Paanutus on myös tervauksen tarpeessa. Sakariston katolta valuva vesi, joka roiskuu viinikellarin katolta sakariston tiiliseinään aiheuttaa tällä kohtaa tiilien rapautumista.

Maalausten konservointi.

Maalausten osalta työt käsittäisivät nyt ennen sisäpuolen perustusten vahvistamista lohkeamien ja halkeamien paikkauksen, joka varmistaisi maalausten säilymistä. Paikatuista halkeamista voidaan myös varmuudella todeta seinien painumat perustustyön aikana ja sen jälkeen. Seinien liikettä tulisi seurata koko työn ajan säännöllisin väliajoin, määrättyistä pisteistä, tarkoin mittauksin. Näin saataisiin selville ajankohta jolloin seinien painuminen on asettunut.

Varsinaiseen maalausten konservointi- ja restaurointityöhön on syytä ryhtyä vasta, kun on todettu seinien liikkumisen asettuneen, viittaa edellä lainattuun insinööritoimisto Maa ja Vesi Oy:n lausuntoon perustusten vahvistamisesta.

Maalausten konservointi ja restaurointi käsittäisi halkeamien ja lohkeamien sekä seinän alaosien korjaamisen lisäksi laastipinnan kiinnitystä alustaansa niillä alueilla, joilla se osoitautuu välttämättömäksi. Konservattori Niemen restauroinnin asu säilytetään kokonaisuudessaan, sillä Niemi on täydentänyt kuvatekstejä, arkkitehtuurirunkoa ja myös itse maalauksia taitavasti, ottaen huomioon niiden fragmentaarisuuden Nervanderin vuonna 1885 tapahtuneen esilleoton jäljillä.

Paikkauksen ja kiinnitystyön aikana maalaukset puhdistetaan liasta, pölystä ja homeesta sekä patinoidaan uudestaan Niemen restauroinnin kellastuneet kohdat. Suoritettavilla töillä maalausten yleisvaikutelma tulee paranemaan huomattavasti ja niiden säilyminen on myös turvattu.

Jos kirkkoon suunnitellaan lämmitystä tulee tässä yhteydessä huomioida ensisijassa maalausten ja esineistön säilyminen. Lämmityksen tulee olla alhainen ja hyvin tasainen. Kosteustilannetta on myös tarkkailtava, ettei ilman liika kuivuminen aiheuttaisi vaurioita keskiaikaisille veistoksille, Alftanin perheen muisto taululle 1681, kuorin 1770-71 tehdyille penkeille, alttarilaitteelle ja saarnastuolille. Ilman kosteuden tulisi

pysyttävä rajoissa 45-60 % RH. Keskiaikaiset veistokset, muistotaulu ja rokokoo sisustus tulee ehdottomasti tarkastaa ja konservoida kirkon korjauksen yhteydessä.

Yhteenveto niistä töistä, jotka vaikuttavat seinämaalausten, sisustuksen ja taidesineiden säilymiseen sekä kirkon ulkonäköön:

- maalausten halkeamien ja lohkeamien paikkaus ennen sisäpuolen perustusten vahvistustyötä
- seinien liikkumisen seuraaminen tarkoin mittauksin määrättyistä pisteistä perustustyön aikana.
- maanpinnan alentaminen pohjoisseinustalla maaperästä nousevan kosteuden vähentämiseksi seinämuurista.
- vanhan (1924) anturan näkyvät osat häiritsevinä poistettava.
- paanukaton harjan korjaus ja katon tervaus.
- sakariston seinän suojaus viinikellarin katon kohdalla.
- asehuoneen sisäseinien paikkaus ja kalkitseminen.
- ulkopuolen paikkaus ja saumaus parin vuoden kuluttua perustusten vahvistamisesta.
- keskiaikaisten veistosten, Alftanin perheen muistotaulun ja rokokoo sisustuksen tarkastus ja konservointi.
- seinämaalausten konservointi ja restaurointi sen jälkeen kun seinien liikkumisen on todettu asettuneen.

Tietoja lainattu seuraavista lähteistä:

- Isonkyrön Vanha kirkko
Riitta Pylkkänen 1954
- Insinööritoimisto Maa ja Vesi Oy:n lausunto 1970.
- Rakennushistorian osaston arkisto arkisto.

11.06.1973

Pentti Pietarila

Pentti Pietarila